
en Josep Pla aportació a la coneixença de l'home

En Josep Pla i jo érem de la mateixa lleva, però jo li portava uns quants mesos d'avantatge. Ell era de l'Empordà, millor dit, de l'Empordanet, de Llofriu. Jo sóc de l'Alt Empordà, de Saus i de Vilajuïga, a través de generacions que es perden al llarg del temps, però vaig néixer a Banyoles, on vaig passar la infantesa. A causa d'aquests orígens i de la nostra convivència a Barcelona i a Madrid, no és estrany que algú trobi alguna lleu afinitat entre nosaltres dos.

De la magnífica, excellent i perdurable obra literària de Josep Pla, la més important del nostre temps, ja se n'ha parlat a bastament i seguirà parlant-se'n. He preferit parlar de l'home i d'alguns aspectes desconeguts per molts dels seus llegidors.

Vàrem fer coneixença estudiant el batxillerat a l'institut de Girona, ell intern als Maristes, jo vivint en una dispensa. Els estudiants interns dels Germans Maristes i nosaltres no ens barrejàvem; per això la nostra relació a Girona va ésser molt efímera. Només puc dir que no era un estudiant molt brillant, però era un bon estudiant... Formava part de l'equip de futbol dels Maristes. Era un mal jugador; quan s'adonava de la pilota, ja qui sap on era. Per contra, el seu germà, en Pere, era molt bo, però li malmeteren una cama.

En Pla va fer els cursos de batxillerat regularment, mentre que jo tenia pressa per acabar-los; en dos anys vaig fer els tres cursos que em faltaven i les dues revàlides. Per aquest motiu vaig arribar a Barcelona molt abans que ell.

Jo vaig ser president de l'Ateneu Empordanès del carrer del Pi, i director de la revista OFRENA, revista de moltes pretensions i no gaires possibilitats, de la qual es féu càrrec NOSTRA PARLA, un agrupament de catalans, mallorquins i valencians.

OFRENA va ésser l'única publicació que dedicà tot un número a Enric Prat de la Riba, amb motiu de la seva mort. Hi collaboraren firmes prestigioses i va fer el davantal el Pare Miquel d'Esplugues. En Pla també va intervenir-hi.

Els membres de la junta de l'ATENEU estàvem reunits i teníem com a convidat el general Novi, un home molt pintoresc. En un moment donat entrà el conserge amb una targeta de visita que no era res més que un full de paper de fumar amb un escrit amb llapis que deia: Josep Pla. El férem entrar i amb ell i el general Novi passàrem una tarda molt divertida.

En Pla havia vingut perquè volia parlar amb mi com a director d'«Ofrena» perquè li fes publicar un article que havia escrit parlant de Riudellots de la Selva. És el primer article que publicà. Em dedicà el retrat de passaport la referència del qual trobareu a les Obres Completes

En Pla sopant a casa del meu gendre i filla a la seva casa de Banyoles.

que, d'una manera tan exemplar i tan digna, li va editant l'amic Josep Vergés.

En Josep Pla era un gran observador. Molt agut, a vegades càustic, àdhuc complicant-se la vida, però d'una intuïció finíssima. De seguida sabia on posar els peus i sempre sabia la terra que trepitjava. També era home d'uns principis molt originals.

Quan els estudiants anàvem de vacances, sortíem de Barcelona amb el tren correu que arrencava a les cinc quaranta del matí. En una de les ocasions, en arribar a la sala d'espera de l'estació vaig trobar-hi l'amic Pla que em vingué a trobar, i em va dir:

—Sempre he cregut en la Providència!

—Ja t'he entès! Baixes a Caldes de Malavella o a Flaçà?

—A Caldes de Malavella. Allí em coneix tot-hom!

Vaig posar-me a la cua de la nostra guixeta, però quan en faltaven quatre o cinc per arribar-hi, en Pla em vingué a trobar i em digué:

—Suposo que tens el bon gust d'anar de segona; si no és així, no farem res. Ja en trobaré algun altre.

Viatjàrem junts i a l'encreuament de Maçanet i Maçanes vàrem esmorzar tot prenent el sol i passejant per l'andana. El tren feia molta parada perquè canviaven la màquina. Eren uns trens deliciosos propis d'aquells anys que ningú no tenia pressa.

Un dia ens invitaren a sopar en una gran finca prop de Palamós, a en Pla, a mi, i a en Salvi Valentí, «Il Barone», que representava una empresa de Joan March, a Roma, per gestionar subministraments al Vaticà. A l'hora de prendre el cafè ens obsequiaren amb una ampolla de conyac Napoleó. Jo no prenc licors, gairebé ni els tasto. Quan em vaig adonar que a l'ampolla només quedaven dos o tres dits de conyac, vaig dir-los, assenyalant l'ampolla:

—Això que heu fet és un abús.

En Pla que em contesta:

—Que dormies? Que no t'has adonat que aquestes ampolles només són de tres quarts de litre?

En Pla tenia aprensió, malfiança i recel de les senyores i senyoretetes que porten abrics de pell. Estava estivejant a Canadell quan em demanà que l'acompanyés a fer una visita a una família de Llafranc. Anàrem a fer la visita, i una de les filles, d'uns vint-i-cinc anys, en veure en Pla, en un esclat d'alegria l'abraçà, el petonejà, i en Pla se'n desempallegà tot dient-li: (Aquí cal que jo suavitzí el lèxic):

—No m'enredaràs pas, que tu ets de les que porten abrics de pell.

Molta gent no sap que en Pla, a més d'advocat, va ser diputat i secretari de la Mancomunitat. Quan ens vam trobar, em va dir:

—Sóc candidat en les properes eleccions.

—Com ha anat això?

M'explicà que s'havia reunit amb uns amics en un cafè de Palafrugell i, en parlar de les eleccions, preguntà quins candidats es presentaven i li digueren que l'un era en Lauchs de la Bisbal, l'altre en Roger i Crosa de Palamós. En Pla digué:

—Si es presenten aquests, també em puc presentar jo.

Ja està dit i en el proper número del periòdic «El Baix Empordà» ja es donava la notícia, que va sorprendre a tothom.

En Pla tingué una idea genial. Una revista que durà poc, el nom de la qual no recordo, va enviar en Pla a Madrid perquè des d'allí fes entrevius a intel·lectuals castellans. A tots els entrevistats els parlava de la seva personalitat (de la dels intel·lectuals, s'entén) però no hi faltava mai l'estirabot. Del poeta noctàmbul de Madrid, l'Emili Carreres, que es passejava de nits pels carrers vestit amb una capa, va dir que li havia fet l'efecte del vigilant del barri; de Ramón Pérez de Ayala, que cleroquejava; que a Pío Baroja encara se li coneixia que havia estat flequer; que l'Unamuno tenia cara de morral i que Ramón Gómez de la Serna, que presidia dret la tertúlia del cafè Pombo, li feia l'efecte d'un carnisser darrera el taulell. Encara en trobaríem d'altres, però no fan al cas.

En Pla decidí escriure a tots els entrevistats que tinguessin l'amabilitat de dir quin concepte s'havien format d'ell com a polític. En Miguel de Unamuno, pensant que es tractava d'un orat o d'un llunàtic, li contestà dient que, després de Pi i Margall, era el polític més eminent. Cap dels altres no li va contestar.

«El Baix Empordà» va treure un gran partit de la carta de l'Unamuno. Es publicaren ar-

En Josep Pla, en Delclòs, director de "La Hoja del Lunes", i l'escultor en Joan Rebull, en una finca de Palamos.

En Josep Pla i jo, passejant.

ticles fent ressaltar la seva personalitat i tot el que la cultura espanyola devia a la Universitat de Salamanca de la qual Unamuno era professor. Sempre reproduïen la carta rebuda per en Pla i molts devien votar-lo pensant que estaven a l'espectativa d'un gran estadista.

Un cop elegit diputat, en Pla va publicar un article en «El Baix Empordà», que guardo en el meu arxiu, dient que ell era un gran amant de la seva terra i que això l'obligava a donar les gràcies als qui no l'havien votat perquè demostraven que no tenien pa a l'ull i que si els qui l'havien votat pensaven que iria pels mercats assimilant l'àcid úric dels pagesos, anaven errats d'osques, perquè agafaria les maletes, se n'aniria a Portugal i trigarien molt a tornar-lo a veure.

D'en Pla parlamentari només li conec una intervenció. Es discutia si els diputats havien d'anar o no en corporació a la processó del Corpus. El diputat federal per Figueres, en Nogué i Comet, va començar amb un discurs d'oposició furibund. En Pla, a mig discurs, va demanar la paraula, i el president li digué:

—Si no és per a una qüestió prèvia, no li puc concedir la paraula.

—És per una qüestió prèvia i molt prèvia.

—Si és així, el diputat senyor Pla té la paraula.

—Es per a expressar la meva estupefacció en constatar que el diputat senyor Noguera i Comet és un anticlericalàs tan gros.

Tots rigueren perquè Noguera i Comet era més aviat baix i poc apersonat, però una bona persona.

En Pla no és sempre exacte en les seves afirmacions. A la revista «Destino» diu que s'havia passat mitja vida d'estudiant al Paralel i que l'únic estudiant que no s'hi havia vist mai era jo. No és cert. Un ex-marista que havia estat professor seu regentava l'Apolo del Paralel i va invitar-lo perquè pogués veure un ball de Carnestoltes que s'hi celebrava. Jo també hi vaig anar, hi vam anar tot dos, i l'ex-marista ens obsequià amb una ampolla de xampany francès. L'espectacle era digne de veure, amb disfresses de gent del Paralel, del Port, del barri xinès. Feia recordar el carnaval de Río de Janeiro.

I ara, per acabar, uns darrers mots. Vull fer constar els elogis que fa Pla a les Obres Completes quan parla de Banyoles. Diu: «La Plaça porticada de Banyoles és una meravella. Jo n'estic enamorat. Si pogués, hi viuria sempre i quan estigués cansat del Cafè o de la Fonda, em passejaria per sota les voltes i em faria la il·lusió que visc a Itàlia».

En el pregó que vaig fer a Banyoles per la festa de Sant Martíà, vaig dir, i ho repeteixo, que si es posava a la Plaça Major una làpida de bronze que portés gravades les paraules que ha deixat escrites en Pla, i que hi constés el seu nom, jo pagaria la làpida. Seria el meu homenatge al gran escriptor i a l'amic amb el qual he conviscut llargues tongades de la meva vida.

E. ISERN DALMAU